

активність учнів, їх свідомість, а й на почуття та дії учнів. Результати таких досліджень були відображені в схемі, яка називається «Піраміда навчання» [2,с.11].

З даних цієї піраміди були зроблені висновки, що найменші результати отримуються при використанні умов пасивного навчання, а найбільші – інтерактивного навчання. Сучасна піраміда навчання має такий вигляд:

- Читаючи, запам'ятовується – 10% інформації
- Слухаючи – 26%
- Розглядаючи – 30%
- Слухаючи і розглядаючи – 50%
- Обговорюючи – 70 %
- Особистий досвід – 80%
- Спільна діяльність з обговоренням – 90%
- Навчання інших – 95%

Отже, інтерактивні методи мають велике значення. Вони сприяють позитивному розвитку в кожного школяра системи загальнолюдських цінностей та прийнятих для всіх норм поведінки; інтерактивні методи розвивають такі якості як, відповідальність, уміння працювати в колективі, групах; вони розвивають здатність поважати думки та погляди інших; формують розуміння один одного та взаємоповагу; виховують почуття терпимості, доброго ставлення один до одного, взаємоповаги й рівності. Дані методи формують вміння робити вибір та відстоювати його, що ґрунтується на власних поглядах та аналізі навколишнього світу, розумінні норм і правил поведінки в суспільстві та поваги до них, знанні законів, основних прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С.5-7.
2. Пометун О. Що таке «інтеграція» і навіщо вона потрібна у навчанні // Завуч. – 2005. – № 25. – С. 6-10.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2005. – 192 с.

РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Дорошенко М.І., кандидат психологічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність дослідження. На сучасному етапі актуальність вивчення і розуміння волі зумовлена тим, що в повсякденному житті, в художній, філософській, традиційній психологічній літературі люди постійно вживають терміни, прямо пов'язані з поняттями вольової сфери особистості.

Науковці намагаються з'ясувати сутність, природу, своєрідність таких понять, як «вольова діяльність», «вольовий акт», «вольова поведінка», «вольова

дія», «вольовий вчинок», «вольові якості», «вольове зусилля», «вольовий стан», «вольові прояви», «вольові процеси», «вольова регуляція», «вольові вміння», «вольові компоненти», «вольова активність», «вольові напруження» тощо. Вже сам факт існування в житті людини відповідних явищ заперечує можливість нівелювання такого поняття, як «воля».

Вивчення феномену волі та вольових якостей зустрічається в працях Ю.О. Трофімова, В.С. Лозниці, Р.О. Люблінської, М.М. Забродського, В.І. Абраменка, К.К. Платонова, П.А. Рудик, С.Л. Рубінштейна.

Проте, розглядаючи проблеми навчання і виховання молодших школярів, насамперед говорять про розвиток уваги, пам'яті, творчих здібностей, логічного мислення, а виховання вольових якостей відсувається на задній план. Батьки й педагоги повинні підготувати дитину до майбутнього тривалого саморозвитку, самовиховання і самоосвіти, в процесі яких величезну роль відіграють саме вольові риси.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити необхідність цілеспрямованого виховного впливу на розвиток волі в молодших школярів.

Завдання дослідження: визначити особливості вольової сфери молодшого школяра; розробити рекомендації щодо ефективного виховання волі в молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної науково-методичної літератури, що забезпечило розгляд загальних теоретичних питань з проблеми дослідження; вивчення, аналіз і узагальнення передового психолого-педагогічного досвіду.

Емпіричні: методики «Рівні імпульсивності та вольової регуляції» та «Самооцінка сили волі», анкета «Оцінка розвитку вольових якостей молодших школярів», спостереження.

Сутність дослідження. Навчальна діяльність, по-перше, вимагає від школяра вміння керувати своєю психічною діяльністю: робити розумові зусилля для оволодіння знаннями, запам'ятовувати потрібний, але часом важкий і малоцікавий матеріал, неодмінно закінчувати роботу, доводячи її до кінця. По-друге, навчальна діяльність вимагає від школяра вміння керувати своєю поведінкою: він повинен виконувати те, що від нього вимагається, а це далеко не завжди збігається з тим, що він хоче. Дитина повинна вміти відмовитися від цікавої гри, прогулянки, цікавої телепередачі заради навчальних обов'язків.

Вирішальне значення у вихованні волі дитини має керівництво дорослих. У першу чергу вчитель, потім батьки і навколишні дитини дорослі починають застосовувати певні прийоми і засоби по вихованню волі школяра і направляти її розвиток. Воля виховується тільки в процесі подолання труднощів, тому прагнення окремих батьків усунути всі труднощі з життєвого шляху дитини не сприяє прояву вольових зусиль, уміння долати труднощі і перешкоди. Виховання відповідальності, боргу – важлива умова виховання волі.

Отже весь процес виховання дитини визначає успішність формування вольових якостей особистості. Тому не випадково воля дуже часто розглядається як одна з центральних та найбільш інформативних характеристик особистості.

Основний шлях виховання волі школяра – організація його діяльності, в процесі якої дитина вчиться робити вольові зусилля. Велику роль у формуванні волі школярів грає систематично організоване вчителем тренування дітьми вольового зусилля. Причому тут маються на увазі не штучні вправи, а тренування вольових зусиль у процесі виконання повсякденних обов'язків.

В молодшому шкільному віці в розвитку мотиваційно – потребностная сфери відбувається нове якісне зрушення, пов'язане з виникненням планів і намірів, пошуком шляхів самореалізації в трудовій діяльності. А трудова діяльність неможлива без вольових зусиль та подолання перешкод. Ніщо не є таким потужним механізмом формування волі людини, як трудова діяльність. Тому надзвичайно важливо з самого дитинства надати дитині умови для включення її в продуктивну працю.

Формування здатності до вольових дій починається з раннього дитинства, з оволодіння дитиною довільними рухами, в маніпуляціях з іграшками і доступними предметами. Власне вольове поведінка починає складатися тоді, коли дитина виконує такі елементарні дії, які пов'язані з подоланням труднощів, а також такі, які диктуються необхідністю, коли йому вперше доводиться робити не те, що хочеться, а те, що треба. Велике значення мають в цьому плані систематичні вказівки та вимоги дорослих. Дорослі вміло ставлять дитину перед необхідністю долати різні, звичайно, посилені, перешкоди і труднощі, виявляти при цьому вольові зусилля.

Висновки. Вихованню волі у школярів сприяє особистий приклад дорослих, в першу чергу вчителя і батьків. Воля молодшого школяра виховується і через наслідування справах і вчинкам вольових людей, вольової поведінки вчителів, батьків, героїв книг, кінофільмів.

Чималу допомогу у вихованні волі школярів надають фізкультура, спорт і правильний режим. Іноді школярі бувають слабовільним тому, що у них немає достатнього запасу нервових і фізичних сил для подолання перешкод. Витримка, витривалість, наполегливість більш притаманні фізично здоровим, з міцними нервами людям.

Література

1. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К. : Рад. школа, 1976. – 268 с.
2. Гальперин П.Я. Лекции по психологии: Учебное пособие для студентов вузов. – М: Книжный дом «Университет»: Высш. школа, 2002. – 400 с.
3. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2014. – 704 с.
4. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія / В.П. Кутішенко. – К., 2015. – 128 с.

5. Малафійк І.В. Педагогіка / І.В. Малафійк. – К. : Слово, 2015. – 632 с.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. [для студ. пед. фак.] / Олександра Яківна Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
8. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.П. Василенко. – К. : Просвіта, 2012. – 320 с.

СИСТЕМА РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дубровська Л.О., канд. пед. н., доцент;
Ніжинський університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Актуальність проблеми зумовлена сучасним соціальним напруженням, що ускладнює процес адаптації учнів молодшого віку до нових умов, їхню несуперечливу орієнтацію в нестандартних суспільних вимогах, дезорієнтацію у поведінці. Це загострює проблему виховання у підростаючої особистості ціннісного ставлення до себе, до інших, до суспільства та визначає нагальну потребу у вихованні відповідальної поведінки в учнів молодшого віку.

Проблема відповідальності на загальнонауковому рівні знайшла своє відображення у сучасній філософії (А. Бен, Л. Буєва, Н. Головка, О. Дробницький, Є. Ільченков, Дж. Міллер, О. Плахотний, Н. Смеллер, Л. Сохань). Виховання відповідальності в учнів загальноосвітніх закладів знайшло своє відображення у педагогіці (З. Борисова, Н. Зуболій, Б. Кобзар, М. Левківський, А. Макаренко, Є. Пустовойтов, В. Савченко, М. Сметанський, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський та інших). [4]

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми відповідальності та вивчення сучасного стану проблеми у практиці початкової школи дає підстави стверджувати про невідповідність між достатньо високим рівнем теоретико-методичної розробки їх філософських, соціологічних, етичних, психолого-педагогічних, організаційних аспектів і недостатнім рівнем практичного впровадження у навчально-виховний процес початкової школи системи педагогічних заходів, спрямованих на формування почуття відповідальності у молодших школярів. [2]

На основі теоретичного аналізу поняття „відповідальність” уточнено сутність поняття „почуття відповідальності молодших школярів”. Під почуттям відповідальності молодших школярів ми розуміємо інтегральне особистісне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється як здатність усвідомлено брати на себе прості навчальні, морально-громадські зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних наблизених дій.[3]

У структурі почуття відповідальності дітей молодшого шкільного віку ми виділяємо когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, котрі у